

Väderskär i verkligheten

- Semestersegling 2004 -

Efter seglingssäsongen 2004 – den trettiotredje som medlem i WSSW, och den tjugoförsta med Janita – vidtog som vanligt sammanställningen av loggbok-santeckningarna. Därvid konstaterades, att vi tillbringat 19 dagar av semestern ombord, och att vi seglade 17 av dessa och följaktligen låg stilla 2 dagar. Då låg vi inblåsta för en rejäl nordlig kuling i Kalmar resp. Borgholm. Dubbla uppsättningar av gästhamnskvitton från dessa hamnar bekräftar detta. I Borgholm gav det oss för övrigt tillfälle att göra en utflykt till den mycket sevärda slottsruinen.

Till de tämligen meningslösa data jag får fram ur loggboken hör den totalt utseglade distansen under semestern – 297 M enligt vår GPS (ordinarie logg strejkade!). Medeldistansen per seglad dag blev 17,47 M, och i genomsnitt seglade vi 4 timmar och 45 minuter per dag – med en genomsnittsfart på 3,68 knop. Som synes inga imponerande siffror – varken beträffande distans eller fart. Men vi har samma filosofi som vid Byxelkroken (känd årlig distans-kappsegling mellan Västervik och Byxelkroken på Öland); om vi inte har så bråttom så hinner vi uppleva mer – och får uppleva seglandets njutning under längre tid...

Märkligt nog blev 2004 års upplaga av semesterseglingen nästan en kopia av föregående års. Först upp till Harstena – åter till Västervik, och sedan söderut ner till Kalmar. Under många tidigare år har vi ju gått som en spårvagn längs ”E4: an” upp till Stockholm, legat ett par nätter i Vasahamnen och gått samma väg hem igen. Ibland har vi fortsatt upp till Grisslehamn, över till Åland eller in i Mälaren, men Stockholm har varit ett måste. Men nu har vi uppenbarligen klarat oss två somrar i rad utan att besöka Kungliga Huvudstaden. Och på något sätt känns det som om man får ut mycket av semestern, om man hinner segla både norrut och söderut från hemmahamnen...

Den 24 juli lämnade vi Notholmen efter att på sedvanligt sätt ha bunkrat och packat inför semestern. En MC-träff med gigantiskt lång MC-kortege genom stan gör att avfärden blir fördröjd. Jag har nämligen åkt upp till Q8 och bytt gasolub, och på återvägen hamnar jag mitt i detta och får stå omkring en halvtimme vid lasarettet och vänta tills alla ekipage glidit förbi. Jag hade god tid att reflektera över den höga medelåldern hos MC-åkarna. Den verkade ligga runt 50 år, eller kanske över!

Vi kom i alla fall lyckligt iväg och kastade loss från bryggplats nr 18 på Notholmen vid halvtretiden.

Efter en fantastiskt fin segling i sydostlig vind, med solen rakt in i sittbrunnen kastar vi ankar ganska långt inne i viken vid Vindåsen kl.18.00. Vi blir litet vemdiga, när vår gamle vän truten detta år inte kommer och sätter sig på vår jolle Flip. Det har han gjort de fem eller sex senaste åren. Senast tio minuter efter att vi ankrat upp här, har den oskygga varelsen suttit på Flips aktertoft och tittat på oss. Nu väntar vi förväntansfullt på besök. Vi undrar vilka öden vår bevingade vän gått till mötes...

Följande dag fortsätter vi upp till Fyrudden. Fortfarande fin segling i måttlig vind. Platt läns och saxade segel. Några regndroppar faller, innan vi lägger till i Fyrudden, där det som vanligt är liv och rörelse och svårt att komma intill kaj vid diesel- och vattenslangar. Vi lyckas i alla fall till sist, handlar litet färskvaror och duschar i hamnens diminutiva duschutrymmen. Man får nästan skavsår i omklädningsbåset! Fast kanske har det också någonting med matchvikten att göra...

Traditionsenligt fortsätter vi sedan norrut och girrar så småningom styrbord hän mellan öarna Armnö och Kråkmarö, d.v.s. den vanliga vägen mot Harstena, om man kommer från detta håll. Vi ankrar upp för natten i den öppna fladen innan leden viker av borbord hän och avnjuter en fin måltid i sittbrunnen. Redan efter ett par dagar är man inne i de vanliga rutinerna. Precis som om det var bara några dagar sedan förra semestern ombord. Vintern blir bara en obetydlig parentes mellan upptagning och sjösättning, och det landbaserade livet under vinterhalvåret med ordinarie förvärvsarbete och diverse bestyr känns plötsligt nästan överkligt och långt borta som en dröm. Det är ju det här som är det verkliga livet! Det här livet har den naturliga rytmen; man styrs inte av klockan och ett inrutat dagsschema, utan av väder och vind och av den egna kompetensen att framföra sitt fartyg.

Följande dag fortsätter vi förstås ut mot Harstena. Vi möter många båtar, och när vi kommer fram är det gott om plats. Numera får man ju ta det försiktigt, för det är inte ens för ganska grundgående Janita djupt nog på mer än några ställen vid den inre bryggan. Men tilläggningen går utan problem, och snart kan vi sitta i sittbrunnen och koppla av, medan andra båtar efter hand kommer in och lägger till, så att nästan alla platser snart är fyllda.

Vi gör den sedvanliga promenaden ut till Tures Udde, stannar till och tittar litet på den gamla, men sedan några år renoverade byskolan, och vi erinrar oss alla de gånger vi tidigare varit här – bl.a. ett guda-

Ladusvalan på traktorns avgasrör - på en ciderburk...

benådat midsommarfirande för många år sedan, då barnen var små. Även här upplever vi det som om vi bara varit borta några dagar – trots att det nu är ett helt år sedan vi var här senast. Vi känner ju igen varje hus, nästan varje sten och knotig rot på stigen bort mot Turess Udde och tjärnen med de röda näckrosorna, och ett visst vemod smyger sig in i våra sinnen, när vi undrar hur många fler gånger vi skall komma att besöka Harstena. Ett människoliv är ju ack så kort!

En av öns små traktorer står parkerad med en ciderburk uppsatt på det lodräta avgasröret – och på burken sitter en ladusvala. Den verkar ovanligt orädd, möjligen en knappt färdigutväxt årsunge, och med teleobjektivets hjälp får jag en hyfsad närbild.

Ute vid näckrostjärnen - eller dammen - har man nu avverkat en del större och mindre träd, så det är öppnare än vanligt och ganska olik sig. Ändå hittar vi förstås den vanliga stigen runt för att komma över på sidan mot öppna havet. Märkligt nog tycks de röda näckrosorna alltid blomma, oavsett när man kommer hit ut. Denna gång verkar de vara rikligare än någonsin, och det blir som vanligt några bilder.

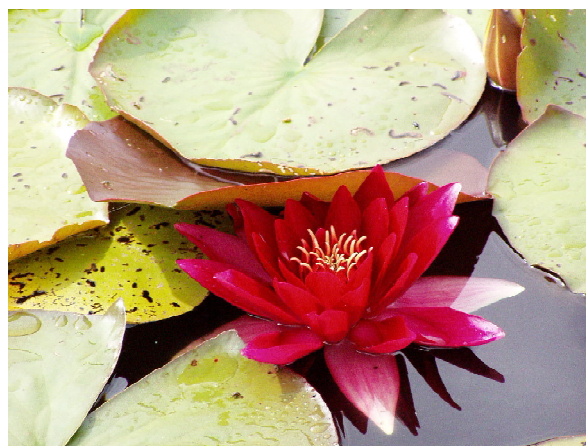
Efter en övernattningsnatt, och reglementsenligt erlagd hamnavgift, avseglar vi nästa dag och återvänder samma väg vi kom. Till en början ligger vinden på ost, men efterhand vrider den på syd, så det blir snart kryss söderöver i farleden. Efter ett avsevärt antal slag, och vid något tillfälle motorgång i de allra smala passagerna, kommer vi strax efter klockan 18.00 till välkända Väderskär, eller ”Vär’skär” som kanske är den vanligare benämningen. Under praktiskt taget alla år från 1972 har vi seglat förbi här och tittat på det lilla kapellet svarta kors, som sticker upp över grönskan inne på ön, men vi har aldrig stannat och gått i land. Många gånger har vinden varit sådan att en tilläggning kanske knappast varit möjlig, men även

i riktigt godväder eller med ostlig vind och lä mot ön har vi seglat förbi.

Ön har ju en litet speciell historia, och framför allt det lilla kapellet med de originella vägg- och takmålningarna är ju känt.

Av och till omnämns ön och kapellet i media. Det skrivs om ön i båttidningar och på andra håll, och för hustrun Eva och mig har kapellet en alldeles särskild historia. Min svärfar, Evas far, överkonstapel Gerhard Nilsson, var på sin tid en välkänd profil i Västervik, och han var personligt bekant med en annan välkänd lokal profil, nämligen konstnären Ernst Leonard. Denne Leonard målade mer än en tavla föreställande Vär’skärs Kapell, och en av dem ägde min svärfar. En annan tavla, en interiör, gav konstnären Gerhard på dennes femtioårsdag, men om också tavlan med Vär’skär är en gåva av konstnären, eller om min svärfar kom över den på annat sätt, vet jag inte. I alla fall hänger tavlan sedan åtskilliga år på väggen i vårt vardagsrum i Eksjö.

Utan att vi egentligen från början planerat det, så stannar vi nu faktiskt till vid Vär’skär, och eftersom

En av Harstenas röda näckrosor...

Kryssarklubbens boj lyckligtvis är ledig, smyger vi fram till den, trär en tamp genom öglan och förtöjer.

Eftersom det redan är ganska sent, beslutar vi att avvakta med landstigning och kapellbesök till följande dag. Vi tar det lugnt, äter och lyssnar på radion och betraktar en och annan seglare som glider förbi i farleden. Senare upplever vi en alldeles fantastisk solnedgång. Det har då mojnats helt, så vattnet ligger som en mörk spegel. Några molntrasor ligger framför den nedgående solen och färgas i olika nyanser av orange och rött, innan solen slutligen försvinner under horisonten. När vi kryper till kojs är vi litet spända inför morgondagens planerade möte med Vär’skärs kapell, verklighetens förebild till tavlan hemma i vardagsrummet. Vi tänker också på själva ön, på de människor som levat och verkat där under de gångna seklen och de kanske dramatiska öden som där utspelats. De har säkert fått kämpa för att få sin utkomst och försörja sina familjer.

På kvällen upplevde vi en fantastisk solnedgång vid Väderskär

I en text från Kalmar Läns Museum kan man för övrigt om ön läsa följande: *"De magra omständigheterna till trots ökade befolkningen även på Väderskär successivt. År 1779 fanns totalt 21 personer på ön. Något måste ha hänt åren därefter, för 1813 redovisas 99 personer totalt. Därefter sjunker siffrorna sakta men säkert, för att vid sekelskiftet 1900 räkna ca 50 personer"*.

Vidare heter det enligt samma källa: *"På denna magra och vindpinade ö har i alla tider jordbruk varit omöjligt. Till och med boskapskötsel har varit en starkt begränsad sysselsättning pga. den karga miljön. Nils Månsson Mandelgren skriver vid sitt besök 1848 'På ön växer icke ett enda träd, ej heller finnes där någon kåltäppa, långt mindre ett potatisland; midt på ön hvar en dald 2 á 3 alnar bred och 200 alnar lång, med litet grönt gräs, hvarest några kor gick och betade; det övriga utaf landet var endast gråa kullriga granitklippor'. En annan besökare 1915 skriver, att endast några få av de då 15 fiskarefamiljerna som bodde på ön, höll sig med kreatur"*.

Beträffande själva kapellet kan man läsa följande: *"Det som gör kapellet på Väderskär så märkligt är inte enbart åldern, 1600-talets första hälft troligen. Det är lika mycket byggnadsmaterialet. Kapellet är delvis inrett med begagnat virke från någon storgård, troligen från Fågelvik, som ön åter hörde under från 1620-talet."*

Själva konstruktionen är mycket enkel: Ett fyrkantigt rum innanför knuttimrade väggar med öppet till nock. Ett litet timrat vapenhus lagt till den västra gaveln. Sakristia saknas.

Kapellets utsida är skyddad med grov lockpanel, och på taket ligger tegel.

Den timrade stommen är på insidan och upp till takhöjd klädd med bräder, som troligen sattes upp 1738 (i räkenskaperna omnämns en panelning av korunhuset detta år) och måste vara hämtade från en storgård, sannolikt Fågelvik. De är nämligen kunnigt bemålade med stora figurscenerier och draperier av ett slag och i ett manér som är fullständigt främmande för ett enkelt litet skärgårdskapell; sköna damer i vitpudrade peruker och frasande siden sida vid sida med tunga sammetsgebäng och tofsar. Stilen är utpräglad senbarock. Av någon förunderlig anledning var ambitionen att återskapa de ursprungliga bildscenerierna inte så stor. De flesta bräder är uppsatta så att de målade scenerna framträder så långt bräderna räcket till, andra är uppsatta litet hipp som happ, så att delar av bilderna hamnar upp och ner eller helt fel. I gavelröstena och mitt på östväggen, som ej är panelad, har någon bygdemålare på de vitlimmade timmerstockarna målat mönsterbårder och änglar med bibelord i en naiv stil, som i mycket påminner om 1700-talets bonadsmålari. På västra gavelväggen finns årtalet 1740 inmålat, något som skulle kunna stämma väl med såväl manér som byggnadshistoria. De båda penselförarnas olika skolning och omvärld ställs obarmhärtigt bredvid varandra".

Efter en lugn natt vaknar vi utvilade, tar ett morgondopp och äter frukost och är sedan redo att gå i land på Väderskär... Kameraväskan med, flytvästar på, och så embarkerar vi jollen och rör den

Väderskärs kapell i den lågt stående solen på morgonen den 28 juli 2004

Väderskärs kapell på Ernst Leonards tavla...

korta sträckan in mot stranden. När vi sitter ner i jollen ser vi inte längre kapellet, men vi har ju ändå en föreställning om riktningen dit. Vi landar med visst besvär vid några klippor och startar sedan en ganska mödosam vandring genom tät vegetation upp mot de centralare delarna av ön. Själva byn har vi till vänster om oss, och till sist kommer vi in på en mer lättframkomlig stig, som efter hand leder oss till själva kapellet. Nästan andaktsfullt står vi plötsligt där. Kapellet är märkligt anspråkslöst och smälter väl in i den karga miljön.

Vi känner på dörren och tycker att den verkar låst, men när vi tar i litet öppnar sig den gedigna konstruktionen, och vi kan träda in i helgedomen. I vapenhuset är det litet skymning, men inne i själva kapellet är det märkligt ljust med tanke på de mycket små fönstren. Vi betraktar förundrat de berömda målningarna, och kameran kommer till flitig användning. Det är en fridfull tystnad och en säregen stämning här inne - som om de människor som under flera sekel suttit på bänkarna här inne på något sätt finns kvar här, om än osynliga. Omedvetet sänker vi rösten och konverserar nästan viskande... Det känns nästan vanvördigt att använda kamerans blixtnärhet här inne, men jag övervinner känslan och gör det ändå. När vi nu efter alla år faktiskt tagit oss hit, så skall jag åtminstone dokumentera besöket!

Sedan vi slitit oss ur förtrollningen där inne, stänger vi sakta dörren efter oss, läser på informationstavlan utanför kapellet och tar ytterligare några exteriörbilder. Det är svårt att få någon riktigt bra bild, för kontrasten mellan ljus och skugga är enorm i det intensiva solljuset. Vi hoppas att med hjälp av den digitala tekniken kunna manipulera åtminstone någon av bilderna till sevärt skick...

Interiörbilder från Väderskärs kapell

Väderskärs kapell från sydost - med byn i bakgrunden

Tankfullt vandrar vi tillbaka till jollen och ror ut till den väntande Janita. Vi är märkligt påverkade av upplevelsen, som till det yttre är tämligen banal, men som ändå har en dimension utöver det vardagliga. Själva atmosfären och stämningen tycks på något märkligt sätt stämma med intrycket man får av tavlan där hemma. Kanske är det detta som är konst – att med några penseldrag på en plan yta återskapa en känsla, en stämning...

Hur som helst så lyckas vi ta oss ombord på Janita, göra loss från Kryssarklubbens boj och fortsätta söderöver. För ovalighetens skull går vi sedan in till Loftahammar och ligger där en natt. Sedan tar vi den inre – och gudomligt vackra – leden via fjärden Gudingen (!) hem.

Efter en vecka i Norrland sticker vi sedan söderöver med Janita, via Blankaholm, Kråkelund, Påskallavik och Revsudden till Kalmar – men det är förstås en annan historia...

Sven Erik Nordin

Janita vid SXX:s boj innanför Väderskär